

ANNA IGLIKOWSKA

Szkolenie PSA

JAK WYCHOWAĆ
IDEALNEGO PUPILA

ANNA IGLIKOWSKA

Szkolenie PSA

JAK WYCHOWAĆ
IDEALNEGO PUPILA

SRM
WYDAWNICTWO

SPIS TREŚCI

WSTĘP	4	Przyzwyczajanie szczeniaka do zostawiania samemu w domu	40
ZANIM PIES POJAWI SIĘ W DOMU	5	Nauka delikatnego brania smakołyków	42
Wybór odpowiedniego psa.		Przyzwyczajanie do smyczy i szelek/obroży ...	43
Najbardziej wymagające rasy	5	Nauka czystości	46
Co to znaczy dobrze wychowany pies	6	Aportowanie zamiast gonitwy	48
Właściwe wychowanie	7	Zapobieganie warczeniu przy misce	54
		Zapobieganie pilnowaniu innych zasobów,	
		np. kości, miejsca, zabawek	57
		Na co jeszcze musisz zwrócić uwagę?	61
ROZDZIAŁ I. BODŹCE	10	TRENING KLATKOWY	62
BODŹCE	12	Czy mój pies potrzebuje klatki?	62
Kontakty socjalne i zabawa	12		
Eksploracja	12	ROZDZIAŁ III. POSŁUSZEŃSTWO	70
Ruch	12	ETAPY NAUKI ĆWICZEŃ	73
Praca umysłowa	16	CO TO JEST KLIKER I JAK SIĘ GO UŻYWA	82
Zdarzenia losowe	16	Substytuty klikera	83
JAK PSY SIĘ KOMUNIKUJĄ, CZYLI PSI JĘZYK	18	ZACZYNAJMY NAUKĘ	84
Niektóre sygnały uspokajające	21	Zasady efektywnego szkolenia	84
		W trakcie ćwiczeń przestrzegaj	
ROZDZIAŁ II. SZCZENIAKI	22	następujących zasad	84
SZCZENIAKI. PIERWSZE DNI W DOMU	24	W jaki sposób pies się uczy?	85
Wychowanie szczeniaka	24	Generalizacja, czyli co zrobić,	
Pierwsze dni w domu	28	aby pies zawsze wykonywał polecenia.	89
Pierwsze noce	28	CO ZROBIĆ, KIEDY PIES NIE SŁUCHA?	90
Zabawy	29	Zastanów się nad przyczyną	95
W kojcu czy w domu?	30	Wróć ze szkoleniem do etapu, na którym	
Zabawki i gryzaki	32	pojawił się problem	95
Zapobieganie gryzieniu rąk		Jakie wnioski należy wyciągnąć?	95
w trakcie zabaw	33		
Socjalizacja, czyli uspołecznianie	34		
NAUKA. PIERWSZE KROKI	37		
Wybór i nauka imienia	37		

ĆWICZENIA 98

SKUPIENIE 100

OSWAJANIE Z BADANIEM 102

PRYZWYCZAJANIE DO KAGAŃCA 104

PRZYCHODZENIE NA ZAWOŁANIE 112

SIAD 120

SYGNAŁY KOŃCZĄCE 124

DO NOGI 126

SIAD PRZY NODZE 130

SIAD–ZOSTAŃ 138

NA MIEJSCE 140

LEŻENIE RELAKSACYJNE 146

LEŻENIE POD KRZESŁEM 150

CHODZENIE NA LUŻNEJ SMYCZY 154

SZTUCZKI 162

ŻÓŁWIK 166

TARGETOWANIE 168

KÓŁECZKO 170

CZOŁGAJ SIĘ 172

ZDECHŁ PIES 174

SZKOLENIE 178Pozytywne i tradycyjne,
czyli różne szkoły 178Jak wybrać dobrego specjalistę
dla swojego pupila? 180„Ratunku, mój pies chce mnie zdominować”,
czyli jak zostać osobnikiem „alfa” 182

Niezbędne sprzęty 187

BIBLIOGRAFIA 189

Książkę dedykuję mojej ukochanej Mamie, która pomagała mi przebrnąć przez trudy języka polskiego, mojemu wspaniałemu mężowi Arturowi, który wspiera mnie cały czas, i moim cudownym dzieciom Natalii, Wioli i Wiktorkowi, które cierpliwie czekały na mnie, kiedy poświęcałam czas na pisanie.

WSTĘP

Przed decyzją o przyjęciu do domu psa należy się dowiedzieć, jakimi kryteriami trzeba się kierować podczas wybierania idealnego czworonoga oraz jak się przygotować na jego przybycie. Przede wszystkim należy poznać charakter poszczególnych ras, uwzględniając między innymi potrzeby zwierzęcia, a także zagadnienia związane ze szkoleniem oraz z pielęgnacją. Wybór odpowiedniego towarzysza jest niezwykle ważny. Jeśli usposobienie pupila nie jest zgodne z temperamentem właściciela, trudno im się razem mieszka i źle ze sobą współpracuje. W takim przypadku wychowanie idealnego psa jest prawie niemożliwe.

Należy w przemyślany sposób dokonywać wyboru rasy, hodowli oraz szczenięcia z miotu. Dzięki temu łatwiej wychować i wyszkolić psa. Jest to szczególnie istotne podczas poszukiwania czworonoga w przyszłości wykorzystywanego w różnych dziedzinach sportu, ratownictwie oraz dogoterapii lub pełniącego funkcję przewodnika osoby niepełnosprawnej. Dlaczego więc nie spróbować w ten sam sposób znaleźć idealnego pupila dla siebie?

W poradniku zamieszczono wiele praktycznych wskazówek, omawianych na kursach posłuszeń-

stwa. W pierwszej części książki przedstawiono zagadnienia teoretyczne, których przyswojenie jest niezbędne do prawidłowego wychowania i wyszkolenia psa. W kolejnych rozdziałach znajdują się porady dotyczące konkretnych ćwiczeń bądź sytuacji. Podjęto także tematykę związaną z wychowaniem szczeniąt. Ostatnie rozdziały są poświęcone szkoleniu i nauce najpotrzebniejszych komend oraz zawierają ilustracje instruktażowe. Poruszono tam również temat przewodnictwa w ludzko-psim stadzie.

W książce przytoczono wiele istotnych przykładów zaczerpniętych z życia. Swoją wiedzę czerpałam z książek, kursów, seminariów, ale przede wszystkim z doświadczenia w pracy z czworonogami i ich opiekunami.

Należy pamiętać o tym, że żaden pies nie rodzi się doskonały. Każdy ma swoje wady i każdy może sprawiać jakieś kłopoty. Prawidłowe podejście do wychowania pupila w przyszłości na pewno zaowocuje. Im wcześniej zaczniesz szkolić swoje szczenię, tym większa szansa, że będzie spełniało twoje oczekiwania. Nie czekaj, aż skończy np. pół roku. Pies uczy się przez całe życie, a za młodu chłonie najwięcej wiedzy. Jeśli więc w tym czasie nabierze złych nawyków, trudniej będzie nauczyć go właściwych reakcji.

Dobra zabawa przede wszystkim: traktuj psa jak swojego przyjaciela, a on z pewnością to odwzajemni. Wychowanie to nie tresura. Im więcej radości będziecie z tego czerpać, tym łatwiejsza i przyjemniejsza będzie nauka zarówno dla ciebie, jak i dla twojego pupila.

I. ZANIM PIES POJAWI SIĘ W DOMU

1. Wybór odpowiedniego psa.

Najbardziej wymagające rasy

Wybór właściwego czworonoga jest niezwykle ważny, ponieważ pozwala uniknąć w przyszłości kłopotów. Na przykład osoby starsze nie powinny decydować się na dużego psa, ponieważ mogą go nie utrzymać na spacerach. Najlepiej, aby rodziny z dziećmi wybierały przedstawiciela ras średnich lub mniejszych, gdyż ogromny pupil może niechcący skrzywdzić maluchy. Jeśli któryś z domowników ma alergię, warto poszukać psa, który ma małe właściwości alergizujące. Domatorzy mogą sobie nie poradzić z bardzo energicznymi czworonogami, a osoby bardzo aktywne powinny szukać towarzysza wśród ras leniwych.

Często problemy wychowawcze są wynikiem złego doboru i braku zaspokojenia potrzeb danej rasy. Szczególnie trudne jest to w przypadku psów pracujących, takich jak myśliwskie, zaprzęgowe, pasterskie, np. wyżły, siberian husky, owczarki niemieckie i australijski, border collie – te rasy mają dużo energii, potrzebują mnóstwo ruchu i pracy z człowiekiem. Chętnie się uczą, ale wymagają bardzo doświadczonego opiekuna. Jeżeli trafiają w nieodpowiednie ręce, zamiast być posłuszne, sprawiają kłopoty, np. ciągną na smyczy, skaczą na gości i domowników, uciążliwie szczekają, uciekają, podgryzają itp. Mogą także mieć różnego rodzaju problemy behawioralne, jeśli ich potrzeby nie zostaną zaspokojone. Takiemu psu nie wystarczy bieganie luzem po ogrodzie. Koniecznie trzeba pracować z nim nawet kilka godzin dziennie, zabierać go na spacer po obręb posesji, trenować dyscypliny kynologiczne.

2. Co to znaczy dobrze wychowany pies

Najpierw warto się zastanowić, co to znaczy dobrze wychowany i ułożony pies. Otóż jest to pojęcie bardzo subiektywne i dla każdego może oznaczać coś innego. Jeśli na przykład twój

pies zajadłe szczeka, jest to uciążliwe zarówno dla ciebie, jak i dla otoczenia. Najprawdopodobniej uznasz więc, że idealny czworonóg szczeka sporadycznie lub wcale. Inny przykład: twój pies zwykle jest posłuszny, nie sprawia większych kłopotów, ale kiedy spuścisz go ze smyczy, nie wraca na zawołanie. Dodatkowo podczas zabawy w aportowanie twój pupil chętnie biegnie po piłeczkę, ale nie ma ochoty jej oddać albo gubi ją gdzieś w trawie, gdy tylko coś innego go zainteresuje. Wyobraź sobie teraz taką sytuację: widzisz w parku psa bawiącego się z chłopcem. Zwierzę zawsze przybiega na zawołanie oraz chętnie aportuje. Prawdopodobnie myślisz, że jest on posłuszny. Każdemu właścicielowi każdy pies wydaje się dobrze wychowany, jeśli tylko nie ma wad jego czworonoga. W stosunku do swojego pupila zwykle jesteśmy bardziej wymagający i krytyczni, a na inne psy patrzymy bardziej pobłażliwie. Dla niektórych idealny pies rozumie człowieka i wykonuje wszystkie jego polecenia, nawet jeśli nigdy nie był ich uczony. Czy takie czworonogi istnieją? Owszem, to np. Lassie, Pluto, Bingo i inni bohaterowie kreskówek lub filmów. Te psy doskonale rozumieją ludzką mowę, a nawet instynktownie wyczuwają zagrożenie i ratują człowieka z opresji.

Moja wizja dobrze wychowanego psa – oparta na doświadczeniu w szkoleniu, wychowaniu i obserwacji setek czworonogów oraz oczekiwaniach kursantów – to połączenie dwóch elementów: *savoir-vivre'u* i posłuszeństwa. *Savoir-vivre* polega na radzeniu sobie z codziennymi sytuacjami, a posłuszeństwo na wykonywaniu komend wydawanych przez przewodnika.

Podsumowując, idealny pies to taki, który nie sprawia większych kłopotów wychowawczych oraz reaguje na polecenia członków rodziny.

3. Właściwe wychowanie

Na zachowanie przeciętnego zdrowego psa wpływają pięć czynników:

1. Geny (temperament).
2. Środowisko we wczesnym okresie szczenięcym i socjalizacyjnym (rola hodowcy).
3. Środowisko, w jakim szczeniak dorasta, czyli np.:
 - socjalizacja z osobnikami własnego gatunku (lub jej brak),
 - socjalizacja z innymi gatunkami – ludźmi i innymi zwierzętami (lub jej brak),
 - habituacja do otaczającego świata (lub jej brak w przypadku nadmiernego izolowania psa, spowodowanego np. długim okresem kwarantanny poszczepiennej).

4. Środowisko, w jakim pies żyje, określane przez:

- zaspokojenie podstawowych potrzeb (jedzenie, sen, pielęgnacja, żucie),
- spacer i inne bodźce, np. zabawa,
- ilość ruchu,
- praca umysłowa.

5. Zdarzenia losowe (w tym choroby, wypadki itp.).

Przy założeniu, że każdy z tych czynników wpływa w 20% na zachowanie psa, okazuje się, że za postępowanie czworonoga w 20% odpowiadają geny, a w 60% kształtuje je człowiek, zapewniając mu (bądź nie) odpowiednią ilość ruchu, bodźców i pracy umysłowej. Wybierając szczeniaka po zrównoważonych rodzicach, mamy większą szansę na wychowanie zrównoważonego psa. W przypadku zakupu psa w ciemno, np. na bazarze, albo po agresywnych lub lękliwych rodzicach, istnieje duże prawdopodobieństwo, że w przyszłości pupil będzie sprawiał problemy. Jeżeli przed wyborem psa udało się sprawdzić wszystkie możliwe czynniki wpływające na jego charakter oraz jeśli dobrze go wychowasz i wyszkolisz, masz 80% szans, że twój pies będzie idealny.

BODŹCE ROZDZIAŁ I

BODŹCE

Aby zapewnić czworonogowi prawidłowy rozwój, należy dostarczyć mu wystarczającą dawkę różnorodnych bodźców. Oprócz zaspokojenia podstawowych potrzeb, takich jak sen, pożywienie, żucie, pragnienie czy pielęgnacja, pies potrzebuje między innymi:

- kontaktów socjalnych (zarówno z ludźmi, jak i z osobnikami swojego gatunku),
- zabawy (rozrywki),
- eksplorowania środowiska,
- ruchu,
- pracy umysłowej.

KONTAKTY SOCJALNE I ZABAWA

Pies jest zwierzęciem socjalnym, co oznacza, że pozostawiony sam w pustym mieszkaniu lub w ogrodzie zwykle się nudzi. Często można spotkać czworonogi, które dopominają się pieszczoły, szturchając właściciela głową lub łapą, albo przynoszą zabawkę, zachęcając do zabawy. Aby zapewnić pupilowi prawidłowy rozwój, trzeba zarezerwować odpowiednią ilość czasu na pieszczoły i zabawę (np. przeciąganie, aportowanie, zabawę w chowanego itp.). Twój podopieczny potrzebuje również kontaktów z innymi osobnikami swojego gatunku. Zabawa z nimi jest zupełnie inna niż z człowiekiem. Najczęściej polega na gonitwie, podgryzaniu i zapasach. Jest konieczna, aby zwierzę nauczyło się komunikacji (a także unikania konfliktów) z innymi czworonogami. Takie psoty zwykle są nie do zaakceptowania przez ludzi, dlatego powinieneś znaleźć swojemu pupilowi czworonożnych kompanów. W ten sposób zostaną zaspokojone potrzeby zabawy i kontaktów socjalnych. Warto wybierać osobniki zrównoważone, odporne psychicznie i potrafiące się odpowiednio zachować w towarzystwie innych czworonogów.

PAMIĘTAJ

Znudzony i niewybiegany pies stanowi niemal gwarancję zniszczeń i innych problemów wychowawczych.

EKSPLORACJA

Kolejnym ważnym elementem spacerów jest eksploracja, czyli badanie środowiska. To jedna z najczęściej wykonywanych przez psa czynności, która odbywa się głównie za pomocą węchu, ale także słuchu i wzroku. Czworonóg jest bardzo ciekawskim zwierzęciem, interesuje go prawie każdy napotkany zapach. Węch jest jego głównym zmysłem i ułatwia mu odkrywanie świata oraz orientację. Człowiek do tego celu używa wzroku.

Spacerowanie jest konieczne, nawet gdy pies ma do dyspozycji olbrzymi ogród – po pewnym czasie zna go już doskonale i traktuje jak większy pokój. Jeżeli czworonóg nie będzie spacerować, prędzej czy później zacznie uciekać lub sprawiać inne kłopoty wychowawcze. Jeśli zostawisz go w ogrodzie, możesz się spodziewać, że wykopie dziury, zrobi podkopy pod ogrodzeniem, zniszczy rośliny, powyrywa krzaczki i drzewka.

RUCH

Zapewne znasz powiedzenie „w zdrowym ciele zdrowy duch”. Odnosi się ono zarówno do ludzi, jak i do zwierząt.

PAMIĘTAJ

Każdy pies wymaga ćwiczeń fizycznych.

W zależności od predyspozycji rasy jedne czworonogi potrzebują więcej ruchu, a inne mniej. Minimalna dawka dla każdego psa to 30 minut dziennie. Przedstawicielom niektórych ras (np. labrador retriever i american staffordshire terrier) trzeba zapewnić co najmniej dwie godziny ćwiczeń dziennie. Syberian husky, owczarek niemiecki i bokser wymagają jeszcze więcej aktywności.

Na czym powinny polegać ćwiczenia? Jeśli rasa jest mało wymagająca, wystarczy spacer w parku lub lesie. Jeżeli jednak pies potrzebuje więcej ruchu, trzeba go „wymęczyć”, bowiem w przeciwnym razie będzie rozpierała go energia. Warto spróbować takich zajęć jak zabawa w aportowanie, aportowanie pod górkę (korzystnie wpływa na budowę klatki piersiowej), pływanie (również ma dobry wpływ na klatkę), ciągnięcie sanek, bieganie za śnieżkami, bieg przy rowerze, sporty kynologiczne (np. frisbee, agility, dogtrekking, weight pulling itp.) i jogging z psem.

UWAGA!

Intensywny wysiłek fizyczny można rozpocząć najwcześniej po ukończeniu 1. roku życia psa. Jakiegokolwiek sportu należy zaczynać od minimalnego wysiłku (np. 5 minut), minimalnego obciążenia (puste sanki) i stopniowo wydłużać czas treningów (ewentualnie zwiększać obciążenie).

Początkowo jogging lub bieg przy rowerze powinny trwać 5–10 minut dziennie. Następnie można stopniowo wydłużać czas. Nie należy przesadzać z wysiłkiem. Pies powinien biec w sta-

łym tempie – najlepiej lekkim klusem. Należy pamiętać o 1–2-dniowych przerwach na zregenerowanie mięśni.

Szczeniak może aportować (ale nie pod górkę), biegać za śnieżkami i chodzić na spacer. Można powoli uczyć go wstępnych ćwiczeń, zanim przystąpi do właściwego treningu. Przykładowo piesek, który ma trenować agility, może przechodzić przez tunele, skakać przez bardzo niskie przeszkody i uczyć się flatwork, czyli pracy na płaskim. Malucha można oswajać z wodą i przyzwyczajać do pływania. Pozostałe aktywności trzeba odłożyć na później, kiedy czworonóg będzie już w pełni ukształtowany, aby nie narazić go na kontuzje.

Jeśli chcesz trenować dyscyplinę kynologiczną, nie ucz pupila na własną rękę. Sięgnij po fachową literaturę i skontaktuj się z klubem sportowym. Od trenerów lub zawodników dowiesz się, jakie ćwiczenia możesz wykonywać wcześniej, co twój pies musi umieć, zanim zacznie trenować, i jak rozpocząć właściwy trening.

UWAGA!

Z ilością ruchu nie można przesadzać.

PAMIĘTAJ!

Im więcej pies biega, tym bardziej zwiększa się jego zapotrzebowanie energetyczne. Należy więc dawковать ruch z umiarem. Jeśli nie zamierzasz trenować z psem żadnej dyscypliny, nie zwiększaj dawki ruchu ponad optymalną dla danej rasy, gdyż za jakiś czas pies będzie potrzebował jej więcej. Zależność jest taka sama jak z kondycją u sportowców – rośnie proporcjonalnie do treningów.

PRACA UMYSŁOWA

Praca umysłowa to każda aktywność, która wymaga myślenia. O ile w przypadku biegu przy rowerze lub szarpania zabawki użycie inteligencji nie jest konieczne, o tyle podczas aportowania, agility czy tropienia trzeba uruchomić szare komórki.

Rodzaje aktywności umysłowej:

- szkolenie posłuszeństwa (w tym także nauka sztuczek),
- posłuszeństwo połączone z ruchem (sporty kynologiczne, np. agility),
- praca węchowa (np. tropienie, zabawa w chowanego, szukanie zabawki itp.),
- korzystanie z zabawek logicznych (edukacyjnych), np. dog casino, szachy, gambling tower, roulette, move2win, poker box.

Należy stymulować umysł czworonoga. Jeśli chcesz, żeby pupil rozumiał jakiekolwiek polecenia, musisz go tego nauczyć.

Pierwszy z powodów, dla których warto pracować z psem, to wzmacnianie więzi, drugi – posłuszeństwo, trzeci – uniknięcie problemów (znudzony pies może dokonywać zniszczeń). Najczęściej przyczyną niepożądanych zachowań

jest nuda, a winę ponosi człowiek, który zaniebdał obowiązki wobec swojego podopiecznego.

Jeżeli nie zapewnisz psu odpowiedniej dawki bodźców (czyli zabawy, kontaktów społecznych, ruchu, eksplorowania itp.), sam znajdzie zajęcia, które niekoniecznie ci się podobają. Może to być szczekanie, obgryzanie mebli, demolowanie mieszkania itp. Frustracja związana z niezaspokojeniem potrzeb może narastać i w konsekwencji przeobrazić się w różne lęki i fobie, agresję bądź inne problemy behawioralne.

ZDARZENIA LOSOWE

Zdarzenia losowe to sytuacje, na które nie masz wpływu – dochodzi do nich nagle i niespodziewanie. Mogą być spowodowane przez przyczyny zewnętrzne, czyli związane ze środowiskiem (wypadki, skaleczenia itp.), lub wewnętrzne – powiązane z organizmem psa (np. choroby). Nawet jeśli masz pełną kontrolę nad pupilem i pilnujesz go 24 godziny na dobę, takie sytuacje mogą się pojawić i w pewnym stopniu wpłynąć na jego zachowanie.

Przykład I

Pewien pies odruchowo goni uciekającego kota – to bardzo typowe zachowanie. Ten sam czworonóg w nocy zauważył biegnącego jeża, pogonił go jak kota, przypadkiem się pokaleczył kolcami. Trudno przewidzieć konsekwencje takiego wydarzenia. Scenariusze mogą być różne:

- Pies nie wyciągnie żadnych wniosków, dalej będzie gonił koty i jeże (może po kilkunastu takich zdarzeniach coś się zmieni).
- Uzna, że „koty z kolcami” są niebezpieczne, sprawiają ból, dlatego należy je likwidować – w ten sposób obudzi się instynkt zabójcy.
- Nauczy się, że w nocy wszystkie koty są kłujące i lepiej omijać je szerokim łukiem.

Sposób myślenia psa dalece odbiega od rozumowania człowieka. Czworonóg może skojarzyć tylko dane miejsce (np. ogród) lub porę dnia (noc) z danym wydarzeniem. W pozostałych przypadkach (czyli poza ogrodem lub w dzień) jego zachowanie może być zupełnie inne.

Przykład II

Spokojny pies został zaatakowany przez agresora. Większość czworonogów stara się unikać

konfliktów. Mimo to czasem zostają zmuszone do agresji przez drugiego osobnika. Po takim doświadczeniu pupil może stać się ostrożniejszy i bardziej nieufny w stosunku do innych przedstawicieli swojego gatunku. Im więcej walk stoczy, tym większe prawdopodobieństwo, że spokojny zwierzak powoli przekształca się w agresora napadającego na wszystkie psy w okolicy.

Powyższe przykłady pokazują, że nie masz stuprocentowego wpływu na swojego psa. Twój podopieczny nie jest robotem, którym można sterować za pomocą pilota, ale żywym stworzeniem. Trzeba wiedzieć, że zdarzenia losowe mogą znacząco wpływać na jego zachowanie. Nie oznacza to jednak, że postępowania czworonoga nie można kształtować – pamiętaj, że czego Reksio się nie nauczy, tego Reks nie będzie umiał.

Jeśli chcesz, aby twój pies był dobrze wychowany, musisz mu zapewnić wystarczającą dawkę:

- ruchu (aktywność fizyczna),
- bodźców (codzienne spacery i zabawy),
- pracy umysłowej (szkolenie).

JAK PSY SIĘ KOMUNIKUJĄ, CZYLI PSI JĘZYK

Niektóre elementy psiego języka ludzie znają bardzo dobrze, szczególnie te, które słyszą. Człowiek, jako istota porozumiewająca się głównie za pomocą mowy, doskonale interpretuje dźwięki artykułowane przez czworonoga. Wszyscy wiedzą, co oznacza warczenie, popiskiwanie oraz szczekanie. Niektórzy potrafią nawet odróżnić różne rodzaje szczekania swojego pupila: inaczej brzmi, kiedy dzieje się coś niepokojącego, a inaczej, gdy sygnalizuje, że któryś z domowników wraca z pracy, inny dźwięk wydaje, kiedy się czegoś domaga, a jeszcze inny, gdy zostaje sam w domu.

Drugim sposobem komunikacji jest zapach. Psy podczas powitania obwąchują się pod ogonami, zbierając informacje o drugim zwierzęciu. Znaczą moczem miejsca, w których przebywają, oraz odczytują, że tutaj kilka godzin temu sikał Burek z innego osiedla albo przechodziła Fiona, która ma cieczkę. Nowe otoczenie eksplorują za pomocą węchu. Na podstawie zapachu potrafią wywnioskować, że jesteś smutny lub zdenerwowany, nawet jeśli starasz się tego nie okazywać. Umieją także wyczuć różne zagrożenia. Nierzadko słyszy się o psie, który w cudowny sposób uratował swojego opiekuna, sygnalizując w porę atak zbliżającej się choroby. Dlatego tak ważne jest, aby pozwolić pupilowi węszyć, kiedy jest na spacerze. Dla czworonoga węch jest tak ważny jak dla człowieka wzrok. Zabronić psu węszyć to tak, jakby ludziom wyłączyć zmysł wzroku.

Psy komunikują się ze sobą, a także z ludźmi, używając mowy ciała: aby się przywitać, zawrzeć nową znajomość, uniknąć konfrontacji, zapobiec napadowi agresji lub zaferować zabawę. Czworonogi informują opiekuna, że znajdu-

ją się w niekomfortowej sytuacji, coś je stresuje lub złości. Zwykle wysyłane przez nie sygnały są łatwe do wychwycenia przez właściciela. Zostały nazwane sygnałami uspokajającymi (z ang. *calming signals*), ponieważ często są używane jako środek prewencyjny, zapobiegający powstaniu konfliktu, zanim dojdzie do jakiegokolwiek napięcia, a także po to, aby poinformować nadchodzącego o pokojowych zamiarach.

UWAGA!

Zdrowy pies stara się unikać konfliktów i w tym celu stosuje zwykle sygnały uspokajające. Jeśli to nie pomoże, ucieka lub próbuje odstraszać, np. warcząc, pokazując zęby lub kłapiąc zębami w powietrzu. Dopiero kiedy to nie skutkuje, następuje atak. Jeżeli atakuje bez ostrzeżenia, to należy skorzystać z pomocy zwierzęcego terapeuty.

Warto uważnie obserwować swojego pupila. Często przewodnicy nie zauważają czynników, które mogą niepokoić zwierzaka, wtedy jego stres narasta, co może prowadzić do problemów behawioralnych. Do często spotykanych sygnałów w sytuacji zaniepokojenia należą m.in. odwrócenie głowy, ziewanie, oblizywanie się i oddawanie moczu.

Sygnały optyczne informują o chęci zawarcia przyjaźni lub o zaproszeniu do zabawy. Są rodzajem uprzejmości wymienianej przez czworonogi. Obserwując dwa psy podbiegające do siebie, można dostrzec także: spowolnienie ruchów, odwrócenie głowy, podchodzenie po łuku, wachanie podłoża itp. Takie zachowania oznaczają, że pies nie ma złych intencji. Czworonogi posługują się sygnałami niewerbalnymi cały czas, kiedy wokół nich coś się dzieje.